

ЯР СЛАВУТИЧ

РІЗЬБАР

Прекрасна пластика і контур строгий...
М. Зеров

Бриластий мрамур грає білиною.
В палу надхнень, окрилений лу-
ною.
Набуток надр обколуює різьбар.
Аж терпне стан... Який суворий
чар
Зате він чує серцем бунтівливим!
Як ваговито розмахом щасливим
Він заганяє в мрамур долото!
Витай, душе! Не відає ніхто,
Ніхто не зна, що в самоті хатини
Різьбить різьбар героя батьків-
щини.
Хай одноденних успіхів синки.
Переганяючи потік гінкий,
Збирають славу по швидкій роботі

А він, як вольвовий Буонаротті,
Кому дзвінка скорилася дсба,
Довба і коле, коле і довба,
І замашного молотка ударом,
Свого серця непогасним жаром
Холодний мрамур пильно зогріва.
Минає час... Поволі голова,
Крутих рамен мускулля монолітне
Навік у форми входять заповітні.
Аж видно жили — пнуться, ніби
кров
Струмить схвильовано... «Яких
обнов
Перехопити з клину блискавиці?»
І, надихаючи взірець традицій.

Він ярим карбом стилю надас,
На архітвір ество кладе своє,
Йому одному знане і властиве.
Минає захват, наче струм ярливий,
І от небавом — пожадана мить! —
Важучий мрамур легко так дзве-
нить
І глядачеве зупиняє око.
Який нестрим! Як владно і ши-
роко
І переможно в обшири боїв.
Немов рапсода героїчний спів,
Перетопивши прагнення і пруж-
ність,
Високим летом пориває мужність!

Юрій Нарбут
Різьбар (заставка)

ІГОР КОСТЕЦЬКИЙ

БЛИЗНЯТА ЩЕ ЗУСТРІНУТЬСЯ

Вистава в масках*)

ПРОЛОГ

Япопрошу хвилиночку уваги. Високсповажа-
ні глядачі, це не така проста річ виступати
в нашому театрі з прологом. Хоча б уже
тому, що коли я вийшов, ви не знали, що я
пролог, а думали, що щось трапилось з виставою і я
мав вас про це попередити. Бачите, ніхто в наш час
не готовий до того, що, прийшовши в театр, він потра-
пить таки в театр. Не скликають сьогодні до ви-
стави голосні труби, і розмальовані арлекіни не по-
переджають перед завісою сценічне дійство. Ось я
теж вийшов до вас у звичайному убранні, яке но-
сите й ви щодня, і на обличчі моєму немає ні краплі
гриму — до речі, можете переконатись. Тим то ви й
думали, що я не пролог, а так собі щось.

Дорогі глядачі, театр переживає смертельну кризу.
Мені не дозволено так про це широко оповіщати,
особливо проти цього повстає наша примадонна —
до речі, з огляду на те, що одна таборова рада,

нехай благословення Всевишнього буде над нею,
зажадала, щоб українізовано французькі терміни
в класичному балеті, я хочу піти назустріч її спра-
ведливим домаганням і запропонувати заступити
слово «примадонна» українським «первспані».
Якщо не суперечите проти цього новотвору, то я
веду мову далі. — Отож, мені заборонено говорити
про кризу театру. Все ж таки я скористуюся з того,
що мене не чують за лаштунками, і розкрию вам
таємницю, що театр взагалі, а наш зокрема переживає
тяжку хворобу. Криза не в тому, що нема чого ви-
ставляти. Ні, п'єс є багато всяких, і між ними є
навіть добрі. Криза в тому, що наші режисери й
актори не знають, як треба виставляти. Вже все на
світі перепробовано в театрі. Сцену заповнювали
декораціями до пересичення, меблями та іншими
предметами, ніби антикварну крамничку, а тоді на-
впаки, оголювали аж до задньої цегляної стіни. На
кін запроваджувано фільм, коней і живих котів,
театр пережив епохи натуралізму, символізму, футу-
ризму, експресіонізму, сюрреалізму, конструкти-
візму, динамізму, статизму, біомеханізму, дадаїзму.

*) Конденсований варіант тексту.

інтелектуалізму, навіть — скажу всім по секрету — навіть епоху тоталітаризму: це коли була диктатура режисера. І ось по всьому. Театр знову має в себе самі голі дошки і більш нічого. Сіли режисер з акторами і не знають, що робити. Чи будувати сцену в чотири поверхи, чи навпаки, так і лишити, як є. Все спробовано, все вичерпано. А ще до того сьогоднішній наш автор взагалі пішла лінією найменшого спротиву. Сюжет він не вигадав, а по-рабському запозичив — ви ж бо не раз чули про цю історію двох близнят, вихованих у різних кінцях світу і зведених на сцені, щоб відбути всякі штуки з переплутанням, невпізнанням і так далі. А найголовніше — п'єса має ряд поважних сюжетних непов'язань, бо автор мало того, що запозичив сюжет — саме запозичення ще не гріх, бо це робили й найбільші драматурги, — але він не зв'язав навіть кінці з кінцями, багато місць лишив нез'ясованими, і раз-у-раз ситуація суперечить сама собі. Ви ж розумієте, багато з того, що могло бути природним у добі Плявта, навіть у добі Шекспіра, те сьогодні здається малоймовірним або й зовсім диким. Коротше кажучи, нам припав кавалочок роботи.

Ви помітили, мабуть, високоповажані глядачі, що я ввесь час намагаюся விдушити з себе якийсь дотеп і що з того нічого не виходить. Так, не виходить і не може вийти, бо це в мене, так би мовити, сміх крізь сльози. За задумом автора, вистава не мала бути комедією, а навпаки, мала бути дуже драматична, з гострою ситуацією, з психологічними переживаннями. Отже, мої невдалі дотепи це тільки жалюгідна спроба бодай якось розважити вас на випадак. Якби вистава не відбулась. А втім, я зараз довідаюся. Агов! Ну, що, як там? Урадили? Що? Граємо? Спробуємо? Отже, граємо, буде вистава. А де відбувається? Що? Ага. Так щодо дії там ухвалили тим часом визначити обережно і, по змозі, нейтрально: маскований баль під новий рік під час окупації. Можливо, в ході дії пощастить зробити уточнення. В кожному разі, після першої відслони я прийду вам на допомогу з коментарем. Таким чином, увага: маскований баль під новий рік під час окупації.

I

Актори вирішили грати самотужки. На сцені маски. Пари описують коло. Кожна з них говорить про своє, але над усім панує настрій настороженого чекання. І от у ватовпі зустрічаються замаскований Тереса і полковник.

ТЕРЕСА. Як я рада, що це ви.

ПОЛКОВНИК. Перепрошую, панночко.

— Пане полковнику, не вдавайте. Я вас пізнаю в усіх маскаратах.

— Алож, панночко.

— Пане полковнику, не вдавайте. Коли хочете лишитися невпізнаним, то приваймані шкутильгайте на одну ногу абоццо.

— Як же ви мене впізнали.

— Господи. З ваших рухів. З вашої ходи. З ваших геркулесових плечей. З вашого способу тримати келішок.

— Ви бачили, як я тримаю келішок.

— Я стежу за вами вже п'ятнадцять хвилин.

— А я собі й не той, що можу ще бути предметом зацікавлення такої леді. Зате вас ніяк не можна впізнати.

— Мистецтво, пане полковнику, мистецтво. Між іншим, пане полковнику, мені не до жартів.

— А то чому.

— Думаю, що й вам так само.

— Бачите, це як дивитись на справу. Або життя взагалі це жарт, тоді перестати жартувати означає перестати жити. Або ж жарт це виняток із життя, але в такому разі я, що прожив усе життя жартома, виходить, ніколи і не жив.

— У мене навпаки.

— Саме.

— У мене навпаки: я ввесь час намагаюся жити поважно, але життя тільки й робить, що жартує зо мною. Чи ви можете дві хвилини говорити поважно.

— Думаю, що дві хвилини — ні.

— Добре, а одну.

— Боюся, що теж ні.

— Навіть коли б ішлося про найдорожчі для вас речі.

— Саме тоді ні, бо дороге тільки те, що дається жартома.

— А те, що дається тяжким щоденним божевільним трудом.

— О, це треба якомога швидше сховати в куток і забути.

— Алож, пане полковнику, ви знаєте, що я майже не переносу ваших афоризмів, коли маю намір говорити про речі — —

— Люба, дорога, незрівняна Тересо, я майже не переносу чим майже все, чим живуть і чим дихають люди. Але саме тому мені й найзручніше жити, ніж будь-кому із смертних.

— Ваша правда. Як би я хотіла посідати ваш погляд на світ.

— Це ні в якому разі не потрібно.

— Чому.

— Бо не можна посідати мого світогляду, не посідавши моєї статі, мого бараболястого носа, мого двічі на день голеного обличчя, ну, і, звичайно, моєї блискучої біографії. А це значить — посідати всю ту купу dokonаних мною і дуже вигідних для мене компромісів із життям, що їх звичною мовою прийнято називати гріхами.

— Добре. Я цього й хотіла. Поясніть мені, будь ласка, що таке гріх.

— Це знов таки як з якого погляду. Хтось, не пам'ятаю хто, висловив думку, що вбивця поодиноких людей називається злочинець, а масовий убивця — герой. З цього погляду я герой з героїв, бо вбивав людей не рахуючи.

— На війні.

— Очевидно.

— І почувате себе щасливим.

— Очевидно. Бо, прошу зауважити, я завжди вбивав тільки тих людей, які хотіли, щоб я їх вбив.

— Я не розумію.

— О, ви й не зрозумієте. Між вами, найдорожча Тересо, і мною тисяча років. Ваше покоління ділиться рівно на дві половини, з яких одна не визнає вбивства цілковито, а друга визнає, але тільки з ідейною метою. Ні та, ні та половина не має найменшого уявлення про те, що означало вбивство для нас, хто були офіцерами старих імперій. Людина імперського світогляду, Тересо, для вас це мюзейний експонат. Ми не мали нічого спільного з пацифізмом, який так владно опанував половину сучасного світу, бо ми прекрасно знали завітні мрії багатьох хлопців із сусідньої імперії, які прагнули одного: помірятися з нами силами. Але ми ніколи не бруднилися ні об яку ідею вбивства, ми бо не потребували підсилювати свого запалу усвідомленою ненавистю до тих хлопців, до яких ми мали найкращі почуття, як і вони до нас. Перед усіма тими, що я їх убив, я маю абсолютно спокійне сумління, бо знаю, що вони не мають до мене жадних претенсій, навпаки, відчувають до мене повагу за мої швидкі і точні постріли, так само, як безумовно й я відчував би повагу до них, якби вони поцілили мене з такою ж майстерністю. В цьому й уся суть, що я зберіг про всіх них якнайкращі спогади.

— Цікаво. Дуже цікаво, пане полковнику. Далі.

— А що ж далі. Далі імперії розвалились, і тоді ми:

пішли воювати за самостійність її уламків. Новонароджені ідеологи вказали нам на можливі бази власної державности. Що ж, ми не хотіли ставати всупереч новому поколінню. Держава так держава, їм було видніше. Зрештою, ми люди вірности. Старі офіцери, ми й далі робили те саме, що робили доти, з тією лише різницею, що тепер нам довелося вже вбивати багато таких, які зовсім не хотіли, щоб ми їх убивали: боягузів, а що найгірше було для нас — пацифістів. Найгірше, бо — повторюю, зважте це — ніколи перед тим не було нашою засадою вбивати людину проти її волі. А втім, це провина тих людей, що мають справу з історією, з політикою, із світоглядом і тому подібним, хоч у тому, що нам довелося стати їхніми наказоємцями, я вбачаю остаточний занепад нашого покоління.

— Ви гадаєте, що ваша роля вже скінчена .

— Безсумнівно. Як скінчена роля бджоли, коли її трапляється вкусити палець людини.

— А нове покоління.

— А нове покоління має власні турботи. Або перемаже пацифізм, і тоді ми непотрібні, або перемаже вбивство для ідеї чи ідея вбивства, що те ж саме, і тоді ми теж непотрібні. Ми брідимось однаково і тим, і тим.

— У такому разі ви повинні ненавидіти так само і — — вашого сина.

— З якої це речі.

— Аджеж ваш син втілює — — в кожному разі, схвалює вбивство для ідеї.

— Що ж, поперше, брідитися не означає ненавидіти, а подруге, брідитися справою, що їй служити син. не означає брідитися самим сином.

— Як давно ви бачилися з ним востаннє.

— Скоро чотири роки.

— Ви хотіли б з ним побачитися.

— Дуже.

— Чи ви знаєте, що він тут.

— Знаю.

— Чи ви знаєте, що він сюди зараз прийде.

— Знаю.

— Чи ви знаєте, що за ним стежать і що він у небезпеці.

— Знаю.

— Чи ви знаєте, що він прийде до мене і що я служу з ним однієї справі.

— Знаю, Тересо, все знаю.

— Ви розмовлятимете з ним?

— Якщо він захоче.

— А що ви йому казатимете.

— Залежно від його настрою.

— Скажіть мені правду: ви любите його.

— Надзвичайно.

— Що ж ви про нього взагалі думаєте.

— Мені його шкода. Він, народившись в один рік зо мною, був би так само щасливий, як і я. На жаль, він народився тридцять п'ять років пізніше. Тим він нещасний.

— Але чому нещасний.

— Бо він живе в добі ідей. Він мусить віднаходити ідею під кожним своїм кроком. На кожному кроці він переживає нечуване роздвоєння між своєю чудесною природою та ідеєю, до якої він повинен свою природу допасовувати. Ви питали про гріх. З мого погляду, це єдиний мій гріх, що я народив сина з роздвоєною душею.

— Невже це було в вашій волі.

— Боюсь, що так.

— Яким же це побитом.

— Бачте, це досить складно пояснити. Для цього

мені треба б розповісти одну історію. Але чи ви цікаві на неї і чи маєте час.

— О, я надзвичайно цікава на все, що зв'язане із Святославом. Починайте, я слухаю з увагою.

— Добре. Двадцять п'ять років тому блискуче вишколений кавалочок імперської солдатески вирушив на схід, на той бік, щоб узяти участь у вирішальних боях за одну з молодих держав, що тоді масово виникали у фіналі великої війни. Я носив тоді вже звання капітана, і ми йшли радісно, впевнено, ми бо були тоді ще переконані, що все стоїть на місці, що війна додасть до нашого мистецтва ще ену кількість добрих влучань, що наслідком війни, по розвалі старих імперій, стануть нові, як це завжди бувало в історії, і що імперії й далі змагатимуться між собою, красно, весело й безтурботно, як було доти, отже, ми вірили ще тоді, що наша роля дуже далека від вичерпу. Але скоро по нашому приході туди — —

— Ви спинились.

— Так, спинився.

— Чому.

— Бо маю враження, що вам зараз буде не до мене.

— Він прийшов.

— Наскільки я розуміюсь на предметах домашнього вжитку, маринарка, в яку вбраний отой джентлмен у блакитній масці, належала колись мені.

— Маєте рацію. Це його улюблена маринарка. Він переказав мені, що буде в ній.

— Тож як повинен поводитись я.

— Не давати ані знаки.

— Слухаю. Чи мушу перейти до дефензиви.

— Ні, не тепер, пізніше.

— Алеж він підходить сюди.

— Це нічого. Лишіться тут.

— Слухаю. Хто зна, якщо я виявлюсь пристойним конспіратором, може й з мене ще будуть люди.

— О, пане полковнику. Тільки не кажіть так.

І батько впізнає під блакитною маскою і старого імперського крою мундуром, що цієї ночі має такий природний маскарадний вигляд, — свого сина, того сина, якого так довго не бачив, але про якого чув щодня. Так, це він, його зріст, його постать, його підборіддя, його голос, що ним він з обережністю говорить шепотом. Одне лиш дивне: батько ніколи раніше не помічав на шиї в сина лунинки, яснобурої лунинки, яку — А втім, хіба не приносить щодень і не такі чуда і хіба не ходить людина безжурною стежечкою, лише останньої миті помічаючи, що стежечка — край провалля? Батько торкається сина і відходить. Він досить розумний, щоб не виявити свого почуття більше, ніж треба в цю хвилину. І пари знов опливають коло, і Тереса лишається вдвох із тим, кого вона і полковник мають за славетного Святослава Тутешнього, а хто справді є нікому тут незнанням Святославом Тогобочним.

ТЕРЕСА. Яка я горда за тебе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ. Дівчино.

— Як я люблю тебе.

— Дівчино.

— Пробач мені, коханий, щастя моє. Я чудово розумію, що ми не маємо права на ніжності, на пестощі, це я лиш на хвилину даю собі відпруження. Як я люблю тебе, яка я щаслива, що бачу тебе, що говорю з тобою, бачу твої розкішні біцепси, твої плечі. Покажи мені лунинку, що батько казав. Невже він досі не помічав її. Я теж не помічала. Справді, лунинка. Яснобура кругленька лунинка. Святославе, я не можу тебе поцілувати.

— Думаю, що ні, дівчино.

— Ну, скажи мені ще. Говори мені щось. Ти застудився.

— Трохи.

— Мені твій голос здається відмінним, чужим, наче не твій. Ти не гніваєшся, що я так багато говорю. Я говорю самі дурниці, знаю. Я хочу, щоб ти говорив мені. Я так багато пережила, слухавши твого батька. Така чудесна і така страшна людина. Його не треба брати наповажно, інакше можна втратити дуже багато від віри. Я слухала його завжди із сміхом, але сьогодні я боялася, що кожне його слово хитає ті підвалини, на яких я живу — на яких ти живеш. Ти ж знаєш, я це ти, і якщо я захитаюсь, то це означатиме, що захитався ти в мені. Я не хочу цього, я не допущу цього. Хоч би в мені вся віра в твою правоту вивітрилась дощенту, я все одно житиму тобою, житиму без віри, але житиму, а як треба буде, то втру. Нехай ми служимо абсурдові, нехай нас прокленуть пізніші покоління, але ніхто ніколи не зможе сказати, що ми напівдорозі відмовилися від того, з чого починали. Ні, цього ніколи не буде.

— Не буде.

— Ні, ніколи не буде: Говори мені. Скажи мені ще раз, що ідея вища над усе. Скажи мені ще раз, що ідея визволення поневоленого народу це найвища з усіх ідей людства, що перед нею блякнуть усі інші ідеї — ідея добробуту, ідея особистого щастя, ідея особистої свободи. Скажи мені ще раз, що задля цієї найвищої ідеї треба принести в жертву все, що людина має найдорожчого, що ця ідея, в разі потреби, освячує вбивство.

— Навіть убивство.

— Скажи ж мені це, скажи мені це, як не раз уже говорив. Єдиного особистого щастя я прагну: почути з твоїх уст, що ти певен себе, коханий жадааний мій. Скажи мені, що це імперське покоління — тільки сліпий біологічний етап історії, що його на землі замінить нове покоління, високе, красне, кришталеве, покоління ідеалістів, яке живе самою чистою ідеєю. Скажи мені це, рідний мій хлопче, мій Святославе.

— О, так. Самою чистою ідеєю.

— Чистою ідеєю, правда.

— Дівчино, це ж так очевидно. Невже це потребує потвердження. Мене тільки трошки дивує, що ти так легко зробила такі парадоксальні висновки з моїх слів. Я прийшов, щоб сказати тобі одну надзвичайно важливу річ, але мене бентежить те, що я повинен почати не з того, з чого мав би почати. Згадай же добре всі мої слова, згадай, чи було в них колинебудь про потребу вбивства.

— Про потребу вбивства.

— Так, чи говорив я, що найвища ідея освячує вбивство.

— Мені дивно. Почекай, я зараз згадаю. Може ти й не формулював цього так, як оце я формулюю, алеж це так самозрозуміло випливало з усіх твоїх слів, а головне, дій — Мені дивно Святославе, що ти раптом звернув на це увагу. Хіба я в чомусь помилилась. Адже ти сам — —

— Ну, добре, нехай я на певному етапі своєї акції виправдував убивство. Хіба ж людина безпомилна. Невже ти думаєш, що ідея стоїть на місці, не рухається, не вносить до неї щоразу щось від свого мозку, це безвартісна людина. Невже ти вважала мене за безвартісну людину.

— Почекай. Святославе, мені так дивно, що я не можу стямитись. Я ніколи нічого подібного від тебе не чула. Це щось абсолютно нове. В одну мить ти перевернув усе в мені догори ногами. Ідея, на яку я дивилась, як на гранітну скелю, потребує, ти кажеш, перегляду — — Так, я зізнаюсь: я ніколи не думала над цим.

— Так слухай же. Мої думки зазнали рішучих змін. У ході цієї війни, що нам усім ось уже протягом май-

же чотирьох років доводиться провадити, я переконався в єдиній правді невбивства людини людиною. Близько бачивши, що таке смерть, не раз спостерігавши її крижане тремтіння на обличчі приреченої людини, я дійшов абсолютного висновку, що в людини відбирати життя не може ніхто, крім Того, Хто дав їй його. І я прийняв для себе важливе рішення. Я наклав на себе незмінну повинність вийти у світ із цією правдою і проголошувати її на кожному кроці, аж усі, хто вірять у цю правду, об'єднаються, щоб явити собою абсолютну більшість людства. Я дістав змогу перейти таємно через окупаційний ланцюг і дістатися поза межі Європи. Та ти розумієш, з якими тяжкими труднощами це зв'язано і якими безнадійними будуть перші мої кроки, може й протягом багатьох років. Тож мені потрібен друг. Я не витрачати багато слів і лиш запитаю тебе коротко: хочеш зо мною.

— Святославе.

— Я чекаю на відповідь.

— Святославе, скинь маску.

— Мені скинути маску.

— Святославе, скинь маску. Святославе, ти мене іспитуєш. Я не вірю собі — я не вірю, що це ти. Святославе, молю, благаю тебе, скинь на хвилину маску.

— Ти хочеш, щоб я тут, прилюдно, скинув маску.

— Відвернись до стіни, я стану отам, але скинь, молю, благаю тебе, скинь на хвилину маску.

— Нехай так буде. Я обернуся в цей бік. Стань сюди навпроти. Дивись.

— Так. Це ти, Святославе.

— Ти переконана.

— Боже мій, чиє ж обличчя людське може бути для мене більше дійсне.

— Ти переконана цілком.

— Святославе.

— Так твоя відповідь.

— Я належу тобі, Святославе.

— Вірю тобі, дівчино. З мене цього досить. Добре, тепер ми на час розійдемося, бо я маю в цьому місці зустріч. Іди і ще раз усе добре обдумай. За півгодини будь знову тут.

II

До настання нового року лишається одна година. З'явившись знов на просценію, Коментатор висловлює побоювання з того приводу, чи добре актори зімпровізували зав'язку дії. Коментатор хвилюється даремно: загадка дії виявляється відразу ж. Святослав Тогобочний розповідає товаришам історію своєї зустрічі з двійником, Святославом Тутешнім, що прибув сюди для виконання акції. В обопільному порозумінні вони обмінялися верхніми одягами й масками — Святослав Тутешній хоче перевірити Тересу, використавши для цього відомі йому переконання Святослава Тогобочного. Сам він має з'явитися на балі пізніше, як суддя. І Святослав Тогобочний, мрійник, фантаст, захопившись задумом тверезого свого двійника, вирушає на бал, щоб увійти як знайомий до незнайомих людей. Його не спиняє й те, що він негайно ж потрапляє до рук тайної поліції — двійника шукають, за двійником полюють, і юнака з обличчям шуканого випускають лише тому, що він не має безумовної відомості в поліції, ознаки: шрами на руці (лушпинка поліцію не цікавить). І юнак іде на бал і відбуває першу комедію. Шепочуться маски, опшсуючи коло: ходять чутка про появу Святослава Тутешнього. І Святослав Тутешній з'являється:

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ. Ходи сюди скоро набік. Сталася дуже погана справа.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ. Що таке?

— Сталася річ абсолютної надзвичайна. Для мене надзвичайна.

-- Ти втратив зв'язок.
 — Ні, гірше: я втратив те.
 --- Не може бути.
 — Не може бути, я знаю, але воно так є.
 — Як же це могло статися.
 -- Якась чортівня. І, головне, я не можу пригадати.
 — Подумай добре. Може на мешканні.
 -- Ні, я мав у руках. Я мав у руках уже надворі.
 -- Не міг комусь помилково дати.
 — Та ні, в жадному разі. Це була така виняткова річ, хоч і мала форму сірникового пуделка.
 -- Я знаю, я бачив.
 — Ти розумієш, яка це дурниця, яка це страшна дурниця.
 -- Я розумію дуже добре.
 -- Чи це випадок тільки, чи я вже стратив голову і маю вийти з порядку денного.
 — Ну, не говори не знати чого.
 — Я розумію, найкращий механізм інколи псується. Алеж тут дурне, дурне, абсолютна випадковість, вибрик якогось дурного нерва тоді, коли решта нервів цілковито переконана, що все в порядку. Стривай, я мушу пригадати.
 — Зосередься, ти безумовно пригадаєш.
 --- Розмова на мешканні. Я виймаю те із столу і накручую механізм. Пам'ятаю добре, як червона стрілка стає на дванадцятю годину. Закриваю вічко, і ми виходимо. Коротка розмова на задньому подвір'ї. Я тримаю те в руках. Розходимося. Я лізу через паркан. Де воно було в тій хвилині. Воно в тій хвилині було в — у внутрішній кишці. Так, як пригадав, я думав у тій хвилині, що воно на серці, як любовний лист. Далі. Ресторан. Я помічаю підозрілого типа і за хвилину виходжу до туалету, де є бічний вихід. У туалеті знаменна зустріч: чоловік, що є моїм двійником. Розмова з ним, зміст ти знаєш. Розмова з ним. Ми заходимо в дільнички, він перекидає мені через переділ свою маринарку, я йому свою. — Так. Воно, безумовно, лишилося в маринарці.
 -- В маринарці.
 -- Безумовно, в маринарці.
 -- Ти забув вийняти.
 — Так. Я вийняв лише свої документи. Те лишилося в маринарці, в правій нижній зовнішній кишці.
 -- Як же воно потрапило туди з камізелки.
 -- Бо я в ресторані виймав. Я хотів переконатися, що в електричному світлі воно має вигляд автентичного сірникового пуделка. І я поклав його туди, де звичайно в людей лежать сірники.
 -- І віддав разом з маринаркою.
 — Так.
 — Це справді штука.
 — Прокляте, ідіотичне недбальство, яке рано або пізно мусіло вилізти з гіпертрофованого переконання власної досконалості. Я абсолютно не прощаю собі цього, і якщо воно принесе шкідливі висліди, а сам скараю себе, як скарав би іншого за подібну провину.
 -- Алеж, може, ще можна врятувати справу.
 — Єдина можливість: знайти маринарку. І то якнайшоріше, бо за сорок п'ять хвилин воно вибухне і рознесе тут усе на шмаття. Речовина має неймовірно страшну силу.
 — Добре. Треба шукати її. Де той чоловік мав бути.
 -- Він мав розмовляти з Тересою, а тоді чекати, аж я з нею порозмовляю. По тому ми мали зустрітись.
 — Отже, треба негайно знайти Тересу. Як вона вбрана.
 — Я цього не знаю. Вона, власне, мала пізнати мене — отже, того чоловіка — з маринарки.

-- Що ж робити. Може, ходити між парами і говорити стиха кличку. Її знає тут одна тільки Тереса.
 -- Рація. До діла.
 -- Так, я направо.
 — **Перепрошую, — говорять він стиха, заступаючи дорогу першій парі масок, — чи ви не знаєте, де можна купити рожевої шмійки. — Хитають маски головами. Святослав Тутешній іде далі. Не вона, не вона, ні, не вона. І нарешті:**
СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ. Перепрошую, чи ви не знаєте, де можна купити рожевої шмійки.
ТЕРЕСА. Знаю, але це в іншому місті.
 — Нарешті. Хвала Богові.
 — Що сталося, Святославе.
 — Сталося. Власне, нічого не сталося.
 — Не говори так голосно.
 — Що, хтось слухає.
 — Ні, не думаю, але тобі трудно, бо ти застуджений.
 — Я застуджений. Так, я все ще застуджений. Що в тебе.
 — Я ще раз передумала все, сказане тобою, Святославе. Я готова безумовно.
 — До чого ти готова безумовно.
 — Йти з тобою і ширити в світі ідею невбивства.
 — Ти. Ти готова до цього. Ти — Ага, значить, ти прийняла наповажно ці теревені. Значить, ти не в справу вірила, а в те, як я до справи ставлюсь, як я її трактую, і, залежно від змін моєї думки, міняється твоя. Дякую. Я довідався про тебе цікаві речі. Це ж надзвичайно.
 — Святославе. Отже, ти мене іспитував.
 — Ха-ха. Це ж надзвичайно. Ширити ідею невбивства. Край стогне в ярмі, щодня гинуть десятки й сотки найкращих його синів, щодня всі ми ризикуємо самою істотою нашого існування, бо в наше серце, в нашу душу, в наше минуле і в наше майбутнє наставлено багнет — і ти хочеш оминати цей багнет тим, що проповідуватимеш любов до того, хто його тримає. Роки акції. тяжкий труд підпілля, безсонні ночі, розмови з тобою, безмежна моя віра в тебе — все в одну мить зводиться нанівець. Бувши поставлене перед маленький дурний іспит. Невже ти могла псважно повірити в те, що заборонено вбити того, хто хоче вбити твою матір. Чи тобі йшлося про емоцію вбивства. О, ні, так, як вони нас холодно, з розрахунком, пляною й методично. Це ж залізний закон доби. навже ти ще досі не збагнула. Не емоція, о, ні — вбивство за ідею. Я не хочу від тебе біологічного почуття до мене, я вимагаю залізної холодної служення ідеї.
 — Святославе, це ти.
 — Ха-ха, ти сумнівалася в тому, що це я. Так, це я, і ділько мене не візьме, доки я не сповню свого.
 — Святославе, прости.
 — Добре. Вперше й востаннє. Я присягаюся на цьому шрамі, що — —
Але тут з'являється полковник.
ПОЛКОВНИК. Так, добре хоч це.
СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ. Батьку.
 — Перепрошую пана сина. Я тільки на одну мить. Хоч ви, добродію, й міняєте шохвильні одяг, шрам є шрам, так само, як лікар є лікар.
 — Батьку, я так би хотів з тобою поговорити — —
 -- Мені здається, ти вже мав змогу помітити, що я ні на чому не наполягаю. Йшлося лиш про маленьку аберацію пам'яті. Тепер, здається, все в порядку.
 — Про що, власне, йшлося.
 — Та просто, коли я сьогодні відкрив у тебе лунинку — —
 — Лунинку.
 — Отам, за вухом. Отже, по тому, як я, за законом

зворотного, вирішив, що шрам належить не тобі, я хотів переконалися. Я переконався і заспокоївся.
— На чому, батьку.
— На тому, що шрам належить теж тобі.
— Так усе в порядку?
— Цілком. Перепрошую.
— Ми ще зустрінемося, батьку.
— Аніскільки в тому не сумніваюся.

Тоді:

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ. Маю за честь донести, вископоважани пані й панове, що від старого року лишилося тільки півгодини. Ласкаво прошу енергійно тупотіти ці півгодини. Перепрошую.

ПАРИ. Браво.

Півгодини! Лишається тільки півгодини!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНИЙ. Півгодини. Прокляття. Ця чортова маринарка.

ТЕРЕСА. Ти загубив маринарку.

— Ти ж бачиш, її нема на мені. Я позичив тимчасово цю.

— Я бачила ту щойно на тобі.

— Вона загублена. Її треба шукати. Це дуже важке.

— Я негайно допоможу. Лиш уволь ще раз моє прохання.

— Яке.

— Те саме.

— Я не пам'ятаю. Кажі скоріше.

— Скинь на хвилину для мене маску. Я хочу ще раз бачити твоє обличчя, Святославе.

— Скинути маску. Добре, стань сюди, щоб ніхто не помітив. Дивись.

— Дякую тобі. Прости мені.

— Шукати. Негайно шукати маринарку.

III

І ось знову Коментатор перед глядачем: він усе ще непокоїться логікою дії, що її розвивають на сцені полишені від автора актори. Він турбується за індивідуальну мову дійових осіб. І він оголошує початок дії третьої і останньої. Місце дії і час ті ж самі: масковий баль під новий рік під час окупації. Знову зустрічається Тереса із Святославом Тогобочним:

ТЕРЕСА. Так ти знайшов маринарку.

СВЯТОСЛАВ ТОГОБОЧНИЙ. Чи я знайшов маринарку. Так, так, я маю її вже.

— І в тебе знов інша маска, як перше.

— Я не хочу, щоб дуже при звичаювались до однієї.

— Маєш слухність. Тут повно вже розмов про тебе, дехто каже, що бачив тебе очевидцю. Найкраще тобі грати ролю двоох осіб.

— Я так і роблю, дівчино.

— Небезпека з маринаркою минула.

— О, так, цілком.

— Ти знайшов усе, що треба.

— Усе, що треба.

— Хвала Богові. Тобі знов трудно розмовляти.

— В мене якийсь хрип у горлі.

— Не надсаджуйся. Говори пошепки.

— Добре, говоритимемо тихіше. Отже, в якому стані твої думки.

— Коханий мій. Мені так добре з тобою. Я така щаслива, що все стало знову на своє місце, що це був тільки іспит. Ти мені простив цілком? Скажи ще раз, що ти простив цілком. Побудьмо вдвох, побудьмо хоч цю хвилину, стіймо разом у мить настання нового року. Завтра буде знову справа, не знати, коли ми ще раз стрінемося так близько.

— Не знати, коли стрінемося. Отже, ти не хочеш зо мною.

З тобою. Куди саме.

— Як куди саме. Я ж тобі все розповів.

— Ти мені розповів. Святославе, ти знов мене хочеш мучити.

— Я, тебе мучити. Де ж тут мука. Чи вдуматись доглибно в мету свого життя називається відбувати муку.

— Святославе, для чого ці іспити. Це ж, зрештою, принижує мене. Невже ти так мені не довіряєш.

— О, ні, я довіряю тобі. Але мені йдеться про активну твою участь у подіях, що відбуваються навколо. Якщо тобі суперечить ідея, яку я здобув у тяжких роздумах, то ти повинна про це сказати мені одверто, і тоді ми підемо різними шляхами.

— Боже, як мені тяжко це слухати. Добре, якщо ти хочеш моєї відповіді ще раз тепер, по першому іспиті, якого я не витримала, я скажу тобі ясно і недвозначно: я кохаю тебе, Святославе, я кохаю тебе так, як нікого ще не кохала. Нема нічого на світі, чого б я для тебе не зробила. Я знаю, як я програю від цих слів як жінка. Я знаю, що кожен чоловік, нехай і найсвідоміший, нехай і найбільш опанований власною волею, повинен відчувати презирство до жінки, яка так беззастережно визнається йому в коханні. Але між нами не повинна існувати гра двох статей, ти бо сам поставив ідейну сторону вище за особисте почуття. Тому я говорю тобі про своє кохання. Я говорю не в запалі, не в нападі пристрасти, говорю тепер, у цю хвилину напруженої свідомості, говорю холодно, говорю з розсудом. Я хочу, щоб ти знав, що я тебе кохаю. Я хочу, щоб ти знав, що ти для мене. Я хочу, щоб ти знав, що твоя смерть була б для мене кінцем мого життя — мого особистого життя. Залишився б самий голий механізм, який виконував би точну службу тій справі, якій служив ти за життя. І якщо ти хочеш мене бачити виконавцем служби, незалежно від мого почуття до тебе, виконавцем служби на той випадок навіть, якби сам ти перестав служити справі, змінив би на неї свій погляд, зрадив абищо, то добре, я буду стояти при справі для самої справи. Може, ти якраз це й хотів від мене почути.

— Ні, я від тебе не це хотів почути.

— Що ж тоді.

— Хіба ж це розв'язання проблеми, коли ти кажеш: якщо ти хочеш, мовляв, мене бачити такою, то я буду такою. Мені ж ішлося про щось зовсім протилежне. Мені йшлося про те, щоб ти служила справі й тоді, якби я не хотів тебе бачити такою.

— Так, ти маєш слухність. Я зовсім заплуталася в собі. Постривай хвилинку, я хочу зосередитись.

— Я тобі допоможу. Вернімося ще раз до самої справи. Вислухай мене, я говоритиму з тобою про найзавітніші речі. І якщо ти була зо мною одверта до кінця, то я так само висловлюся до кінця — очевидно, тією м'рою, якою людина взагалі може висловитись до кінця. — Існує великий світ. Існує в ньому велике кругле людство, велике кругле несправедливе людство. Тисячі віків повільно проколували в цьому світі, земля виокруглилась і набрала своєї сучасної форми, а разом з нею набрали остаточного завершення форми людської несправедливості. Були пророки в цьому людстві. Були великі сини людства, був Син Божий, Він прийняв людський образ, щоб люди краще зрозуміли Його. а через Нього збагнули себе, збагнули те, що тільки короткою прикрою миттю були всі віки передісторії супроти того, що можуть люди створити в майбутньому. Але Сина Божого розіп'яли. Багато було по тому таких, що говорили: ми зрозуміли Його, ми йдемо за Його заповідями. І знову йшли віки своїм бігом, бігом величезного несправедливого кола. Великі імперії йшли війною на інші великі імперії, йшли позавчора, йшли вчора, але сьогодні вони вже дійшли до межі. Пролита кров людська сягає по вікна, ще одна тільки мить, кілька коротких хвилин, і вона виллється з берегів, а

тоді вже настане останній кінець. Подумай про це і жахнися, як жахаюся я. А я ж бо жахаюся не тому, що кінець може настати, а тому, що він може не настати. Я жахаюся тому, що є засіб перетворити кінець на велетенський початок, але що цей засіб може лишитися недійсним. Є на світі нарід, Тересо, є на світі нарід, що тримає в серці своєму ключ до брами царства, але в народі зв'язані руки. Сини народу провадять глуху підземну війну, за невимірну ціну продається кожне молоде життя, і я благословляю їх, ці життя, бо я знаю, що інакше не можна. Я знаю, що вбивство тоді зникне, коли всі люди, всіх кольорів і вір, складуть проти нього величезну змову. Але до цього ще так безнадійно далеко. Безнадійно, бо ніхто не знає тієї правди, тієї єдиної святої вселюдської правди, що її знає нарід і що її він не може висловити. Єдиний наш нарід знає, що то є людина, і тому наш нарід не людським способом катують. Єдиний наш нарід знає, яке обличчя прибирає Бог, коли приходить до людей, і через те йому забороняють звертатися до Бога. Єдиний наш нарід знає, як збудувати людську державу без карі смерті, і через те йому не дають збудувати цієї держави. І тільки наш нарід знає, як спинити прибуття крові, як повернути її назад у землю, звідки вона вийшла, і виростити з неї квіти, квіти людини, створеної за образом Бога, щоб плекати царство Його на землі. — Тересо, я йду у світ зробити цю останню спробу. Я йду не як пророк, бо я мала людина. Я йду як носій серця мого народу, я йду як його непосланий посланець, якому пощастило вирватися з замкненого кола. Я йду, щоб приспівити справу спасіння людства, я йду, щоб якомога скоріше припинити лиття крові наших братів, я йду, щоб решта світу довідалась про те, що є ще на землі нарід, який може врятувати Божу ідею. Тересо, хочеш зо мною. Тересо, я питаю тебе ще раз, востаннє: хочеш зо мною.

— Святославе, це величезне. Але що я можу.

— Ти можеш. О, ти можеш, Тересо.

— Святославе, це незбагненно величезне. Але що я можу.

— Так знай же правду, Тересо: я тебе кохаю.

— Святославе, не кажи так. Не треба казати так.

— Тересо, це правда, це єдина моя особиста правда, бо інших я не маю. Все інше належить не мені. Я самотня людина, Тересо. Єдине, що я маю, це моя любов до тебе. Тересо, дозволь мені тебе любити, дозволь мені мати це почуття як свою невід'ємну, неподільну, абсолютну власність.

— Ні, це неправда, це не може бути правдою. Святославе, це моя правда, ти в мене її віднімаєш. Це я повинна говорити тобі день і ніч, коли ти лишасяся недосажним, усією істотою відданий цьому величезному. Яка я щаслива, Святославе, яка я безмежно, невимовно щаслива. Коханий, коханий, коханий мій.

— Так ти любиш мене, Тересо.

— Святославе, є стільки слів, але що вони можуть висловити.

— І ти підеш зо мною.

— На життя й на смерть.

— Тересо, ти любиш мене і підеш зо мною.

— На життя і на смерть, Святославе.

— Мене і зо мною, Тересо.

— Тебе, Святославе, з тобою, Святославе.

— Так. Яка ж це безодня. Добре. Тоді зажди тут хвилину, я довідаюся про нашу справу. Ми виходимо сьогодні ж уночі.

— З новим роком.

— Так, з новим роком.

— Святославе, одну хвилину. Мені трохи зимно, чи не можеш лишити мені свою маринарку.

— Господи, а певно ж.

— Дякую. Вертайся ж мерщій.

— Я миттю.

До нового року лишається десять коротесеньких хвилин. Щоб їх перейти якскоріше, розпорядник балю позичає в Тересі піджак і розпочинає з масками гру: жіноча половинка перекидає піджака, чоловіча віднімає. І піджак літає горою, то тут, то там приторкуючися до берегів безодні. І в гру непомітно включається Святослав Тутешній, який єдиний із своїм Петром знає таємницю цього музейного одягу. Гонитва відбувається із зростаючим газардом, аж піджак потрапляє насередину, до дівчини в червоній масці. Це Тереса. Вона стоїть одну мить нерухомо, дивлячись на Святослава Тутешнього, який, нагнувши голову, підходить до неї і вириває, на решті, піджака їй з рук.

ПАРИ. Що це таке. Це проти правил гри. Безличність. Нахабство.

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ. Перепрошую пана — — СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ. Я перепрошую вас. Я перепрошую, що порушив вашу милу гру. Але якби ви знали, чим ви грастесь, ви, запевняю вас, не перечили б ані слова. Я не маю, на жаль, ні хвилини часу, щоб пояснити вам. А щоб не вийшло зайвих ускладнень, я просто скину маску, і тоді, маю надію, інцидент буде вичерпано. Дивіться ж. Усі. Святослав.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ. А тобі я дякую. Дякую за блискуче виконання надзвичайної ваги завдання. Іспит пройшов знаменито, Маринарка була віднайдена і в призначений час доставлена. Час виходить, Лишається шість хвилин. Прощай. — Усіх вітаю з новим роком.

УСІ. З новим роком, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ. В інтересах справи, якщо ви мені вірите, забава триває далі. Абсолютно нічого не сталося. Все в порядку, і все на місці. Новий рік надходить. Петре, тепер нам доведеться бігти так, як ніколи досі ми не бігали і, мабуть, ніколи вже не бігтимемо. А втім — — Вперед.

І в останню хвилину до непорушної, як камінь, Тересі підходить Святослав Тогобочний. — Боже мій — — ти повернувся, — шепоче дівчина. Так, він повернувся. Зараз настане мить, коли не треба вже буде жадної омані. Лиш спершу він хоче побачити її обличчя. (Тереса скидає маску, і скидає маску також Святослав) і — — Він хоче знати правду. — Придивись до мого обличчя, — каже він, — придивись якнайпильніше. Придивись до кожної рисочки в ньому, до кожної зморшки і бгачки. Придивись і скажи, чи ти любиш моє обличчя, а чи мене самого. — І дівчина повідає цю страшну правду: вона любить Святославове обличчя.

Тоді він відходить. Що це знову сталося? Чи знову жарт, безжалісний хлоп'ячий жарт? Невже не розуміє він, що дівчина за годину перейшла усі віки?

І тоді б'є дванадцять. Глухий вибух стрясає стіни. Паніка. І, користуючися з паніки, незбурений, як і в кожному своєму жарті, полковник доповідає зневірений у всьому Тересі свою історію:

— Вона стосується насамперед до мене і вона зрештою, цілком коротка. У першому ж бою на сході, рівно на третій день по виході з дому, я був тяжко поранений, і в шпиталі коло мене ходила жінка, що мала з моєю дружиною одне обличчя.

— Так буває.

— Буває, і, між іншим, досить часто. Я був гарний мужчина, Тересо, я був тоді надзвичайно гарний мужчина, і це така ж правда, як те, що тепер я надзвичайно поганий. Простіть же, Тересо.

— Вас простити.

— Ні, ту жінку. Це була маячня, мій стан був дуже поважний, я бачив її обличчя, ніби снів сон про свою дружину, що її полишив удома з усіма ознаками вагітності. Я дуже любив мою покійну дружину, це було повторення казки, більш нічого. Треба на людину, Тересо, інколи подивитись очі-

ма казки, тоді багато стане ясно з того, що не-
ступно очам моралі.

— Я розумію вас абсолютно.

— Цих двох жінок розрізняла тільки лунинка.

— Що таке. Лунинка.

— Маленька яснобура лунинка на шії, за лівим
вухом.

— Не може бути. Лунинка, як у — —

— Так. І в цьому ж уся справа. В тієї жінки на-
родився син, другий мій син. Я ледве встиг побачи-
ти його в колисці, один раз на житті. Бо по тому
ми мусіли вимарширувати, а ви знаєте, що для
нас наказ є наказ. Я тільки знаю, що з моєї волі
його названо Святославом, бо це ім'я мало бути
ім'ям першого мого сина. Лиш повернувшись до-
дому, я довідався, що обидва Святослави народи-
лися в один день.

— Боже мій. Боже мій. І ви нічого не знаєте.

— Абсолютно більше нічого не знаю. Тим більше
дивна ця лунинка на шії мого тутешнього сина.
Цього я пояснити справді не можу, хоч взагалі я
можу пояснити все на світі — одним словом: жарт.

— Так, трагікомічний театральний жарт. Цей шрам
і ця лунинка, ця акція і це мічення долею, ці два
полюси — і я між ними, я між ними, як вісь, що
навколо неї все обертається і що сама не здатна
нічого вдіяти. І вісь переломилася, і полюси роз-
біглися в безмежність, як то їм і належить. Але
не знайте, нічого не знайте, вам до лица не знати,
ви щасливий невіданням добра і зла. Ваша справа
вбивати жартуючи і жартувати вбиваючи.

— Ви дуже схвилювані. Тересо. Може я міг би
чимнебудь зарадити.

— Вони ж близнята, либонь, вони ж повинні бути
подібні, можливо, такі подібні, що їх годі розріз-
нити один поруч одного. Хіба ж, у такому разі,
вони можуть існувати нарізно. Хіба ж вони не
шукатимуть один одного, несучи один одному на-
зустріч свої життя.

— Дитино моя, дозвольте ж тоді сказати мені свого
роду кінцеве слово, і нехай на цьому скінчиться
вистава цього вечора. Не майте мене за монстра.
Не думайте чогось такого надзвичайного про моє
слово. Я сидів оце собі в буфеті, лиш інколи ви-
ходив. П'ятнадцять хвилин по тому, як я зайшов
туди востаннє, мені це спало на думку, що ви взя-
ли мене за монстра. А скільки я цілковито не зно-
шу думок, що непокоять мене, то й поспішаю оце
виладувати її перед вами, щоб якнайскоріше по-
збутися. — Ми діяли просто й природно. Зрозумій-
те суть справи, йшлося не про самий факт убив-
ства, бо кожне людське життя кінчається смертю,

і мертвому цілком байдуже, що думає про нього
живий: чи помер він гвалтовно, чи ні. Йшлося про
те, що ми, природне вояцтво, завжди були готові,
на випадок ліквідації всіх імперій на світі, так
само просто, як ми жили, вмерти, і так же само
просто народитися знов. Отже — просто, природ-
но, а головне, безболісно, як і все ми робили, пере-
йти з поля битви на, приміром, поле копаного м'я-
ча. Ми бо завжди знали і дуже легко мирилися з
тим, що рано або пізно наш імперський спосіб жит-
тя почнуть уважати лише за коротку усмішку на тлі
того величезного, що його житиме майбутнє люд-
ство. І все було б добре, якби не наші діти, які
внесли в життя розлам, поставивши одну проти
одної дві ідеї. Те, до чого ми були готові просто й
природно, для них можливо було усвідомити лише
через взаємовиключні ідеї вбивства і невбивства.
Це був розлам імперського світогляду на два улам-
ки, з яких кожен дістав самостійне життя. В роз-
ламі виявилась одна дуже паскудна річ: страх
смерти. Страх смерти, якого абсолютно не знали
ми, вирішально позначає так само ту половину су-
часного світу, що стоїть за вбивство для ідеї, як і
ту, що заперечує вбивство взагалі. Я не беруся су-
дити про обидві ці ідеї, бо не люблю ніяких ідей —
дозвольте мені мати цей маленький привілей.
Можливо, що постання цих ідей одна проти одної
було неминуче. Та від того не менш мені в кожно-
му даному випадку шкода людини, навіженої стра-
хом смерти. Що ж, нехай, якщо вони хочуть цього
страху. Нехай світ будуватиме ідея. Щодо нас, то
ми завжди готові поставити себе до диспозиції в
кожному доброму ділі. Ото й уся моя мова.

— Так ви вірите.

— У віщо.

В майбутній світ.

— О, ні. Я не вірю, бо віра це теж ідея. Він просто
настане, от і все.

— А це —

І мову їм вриває радіо: атентатників не впіймано.
Тайна поліція оголошує високу нагороду за впій-
мання їх, що напали на її головного команданта,
який лежить тепер у тяжкому стані в військовій
лікарні. І водночас повідомляється про інших двох
злочинців, теж, мабуть, зв'язаних з атентатниками:
їм пощастило перебігти кордон. — Браво, — захоп-
лено шепочуть маски. Боже мій, — каже Тереса. —
Казка. Жарт. А близнята? І полковник, усміхаю-
чись, відповідає:

— Близнята. Що ж близнята. Нехай вони йдуть
собі кожен своїм шляхом. Рано або пізно вони
зустрінуться.

Юрій Нарбут

Фоєрверк

АРКА

ЛІТЕРАТУРА
МИСТЕЦТВО
КРИТИКА

ВИДАВНИЦТВО «УКРАЇНСЬКА ТРИБУНА»

МЮНХЕН 1948